

Marina Raasänen

Ryhmäkoulutus Eksoten Armilan terveysasemalla syyskuussa 2018. Päivystys-aiheisten ryhmätehtävien purkuvaihe menossa. Mukana muiden alojen terveyskeskusjaksoa suorittavia ja yleislääketieteeseen erikoistuvia lääkäreitä erikoislääkärikouluttajien lisäksi.

Terveyskeskukset tarvitsevat lisää koulutusresursseja

Merkittävä osa terveyskeskusten lääkäreistä on suorittamassa koulutusjaksoa, ja kaksi kolmasosaa keskusten yleislääketieteen erikoislääkäreistä on valjastettu koulutustehtäviin. Keskuksiin tarvitaan enemmän yleislääketieteen erikoislääkäreitä, jotta muutkin lakisääteiset tehtävät hoituisivat laadukkaasti.

Terveyskeskusten on huolehdittava muiden lakisääteisten tehtävien ohella lääkärinkoulutuksesta (1). Yhteistyöstä sovitaan yliopiston, yliopistollisen sairaanhoitopiirin erityisvastuualueella toimivan terveyskeskuksen ja sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon yksikön välisellä koulutuspaikkasopimuksella.

Sopimus sisältää perusopetuksen li-

säksi lääkäreiden ammatillisen jatkokoulutuksen terveyskeskusjaksot. Erikoislääkärikoulutuksissa jakso on yhdeksän kuukautta ja yleislääketieteen erityiskoulutuksessa 9–18 kuukautta. Lisäksi sopimus kattaa yleislääketieteen erikoislääkäreiden koulutuksen.

Sopimus määrittelee koulutusjaksojen kriteerit. Ne perustuvat terveydenhuoltolakiin (1), lakiin terveydenhuollon ammattihenkilöistä (2) sekä sosiaali- ja

terveysministeriön asetukseen erikoislääkärikoulutuksesta ja yleislääketieteen erityiskoulutuksesta (YEK) (3). Taustalla on myös yliopiston pysyväämääräyksiä sekä yleislääketieteen valtakunnallisesti sovittuja sääntöjä.

Yleislääketieteen koulutuksen koordinaatio ja laadun varmistaminen on terveyskeskuksissa pienempiä erikoisaloja vaikeampaa, koska opiskelijoita, koulutusjaksoja suorittavia lääkäreitä ja terveysasemia on paljon.

Koordinaation ja laadunvarmistuksen vuoksi yliopistosairaanhoitopiireihin perustettiin 2000-luvun alussa yleislääketieteen yksiköjä. Näiden rahoitus järjestettiin koulutuspaikkasopimukseen perustuen valtion terveyskeskuksille maksamalla koulutuskorvauksella (aikaisemmin ns. EVO-korvaus).

Vuonna 2012 yksiköt sulautuivat uuden lain mukaisiin perusterveydenhuollon yksiköihin.

Koulutuspaikkasopimukset jatkuivat ennallaan. Sopimukset ovat kaikissa yliopistoissa samanlaisia. Työnjako yliopiston ja perusterveydenhuollon yksikön välillä vaihtelee.

Perusopetus

Perusopinnoissa terveyskeskusharjoittelu kestää yliopistosta riippuen kolmesta seitsemään viikkoa.

Opiskelijat käyvät ensimmäisinä lukuvuosina tutustumassa terveyskeskuksiin. He seuraavat lääkärin työskentelyä ja havainnoivat esimerkiksi potilaan ja lääkärin vuorovaikutusta.

Kliinisen vaiheen ensimmäisillä harjoittelujaksoilla opetellaan kädestä pitäen tutkimaan ja hoitamaan potilaita. Opastajat ovat yliopiston opettajalääkäreitä tai yleislääketieteen erikoislääkäreitä.

Myöhemmillä jaksoilla harjoittelu muuttuu itsenäisemmäksi. Hoitovastuu säilyy opettajalla.

Erikoislääkärikoulutusten terveyskeskusjakso

Valtaosa Suomesta valmistuneista lääkäreistä aikoo erikoistua, ja lähes kaikkiin erikoislääkärikoulutuksiin sisältyy

yhdeksän kuukauden terveyskeskusjakso. Vastavalmistuneet ovat viime aikoihin saakka hakeutuneet ensin terveyskeskukseen ja suunnanneet vasta sen jälkeen erikoisalalleen.

Ensimmäinen valmistumisen jälkeinen vuosi voi olla lääkärille rankka. Kliinisten taitojen opettelun, lääkärin työn käytänteiden ja ammattiroolin haltuunotto tapahtuu vähitellen työssä oppimalla. Ohjaustaidot hallitsevan lähiohjaajan tukea sekä samassa ammattiuran vaiheessa olevien kollegojen vertaistukea pidetään hyvin tärkeänä.

Terveyskeskusjaksoa suorittavalle tulee nimetä henkilökohtainen lähiohjaaja. Henkilökohtaista tai ryhmässä tapahtuvaa ohjausta tulee järjestää kahdeksan tuntia kuukaudessa. Kokeneen lääkärin konsultaatioapua tulee olla käytettävissä päivittäin.

Tavoitteellinen ja suunnitelmallinen ohjaus tähtää ammatilliseen pätevytykseen. Ohjaukseen sisältyvät myös osaamisen (työssä suoriutumisen) arviointi ja palautekeskustelut.

Koulutettavien tulee voida osallistua toimipaikkakoulutukseen muiden työntekijöiden tavoin sekä ulkopuoliseen koulutukseen päivä kuukaudessa.

Yleislääketieteen erityiskoulutus

Yleislääketieteen erityiskoulutus (YEK) antaa pätevyden toimia itsenäisesti yleislääkärinä muissa EU-maissa (2). YEK kestää kolme vuotta, paitsi Suomessa ja Belgiassa lääkärikoulutuksen suorittaneilla kaksi vuotta.

Koulutuksen 9–18 kuukauden terveyskeskusjakso rinnastuu sisällön ja ohjauksen osalta erikoislääkärikoulutuksen terveyskeskusjaksoon. Sairaalassa tulee lisäksi suorittaa vähintään kuuden kuukauden koulutusjakso.

Monet suorittavatkin YEK-koulutuksen siten, että siitä tulee erikoislääkärikoulutuksen runko-osa.

Hyvin järjestetty ohjaus on pitkään ollut terveyskeskukselle rekrytointivaltti.

Yleislääketieteen erikoislääkärikoulutus

Yleislääketieteen erikoistuvien tuki ja ohjaus noudattavat yllä kuvattuja periaatteita. Nimetyn erikoislääkärikouluttajan ohjausta tulee olla neljä tuntia kuukaudessa ja suurimman osan siitä henkilökohtaista.

Kun konsultaatiotuen tarve vähenee ensimmäisen työvuoden jälkeen, ohjaus painottuu laaja-alaisesti yleislääketieteen erikoislääkärin rooliin ja osaamisen arviointiin.

Lähiohjaajien ja erikoislääkärikouluttajien valmennus

Hyvin järjestetty ohjaus on pitkään ollut terveyskeskukselle rekrytointivaltti.

Perusterveydenhuollon yksiköt ovat yhdessä yliopistojen kanssa valmentaneet yleislääketieteen kouluttajia jo noin kymmenen vuoden ajan. Joissakin yliopistoissa valmennusta on järjestetty 1980-luvulta alkaen.

Terveyskeskusten koulutustehtäviin liittyviä lukuja vuosilta 2018 ja 2019

Terveyskeskuksia	133 ¹
Avosairaanhoidon vastaanotto toiminnan toimipisteitä (terveysasemia)	512 ¹
Lääkäritehtävien määrä	3 960 (7)
Terveyskeskuksissa työskentelevien lääkärin määrä (noin 20 % työskentelee osa-aikaisesti)	Ei ole tiedossa
Yleislääketieteen erikoislääkäreitä	1 100 ²
Erikoislääkärikouluttajia ja lähiohjaajia	710 ³
Erikoisalojen 9 kuukauden ja yleislääketieteen erityiskoulutuksen terveyskeskusjakson suorittajia	1 230 ⁴
Yleislääketieteen erikoistujia	740 ⁴
Valviran määräämää harjoittelua suorittavat EU/ETA-alueella lääkärikoulutuksen hankineet	80–100 ⁴

¹ Suullinen tiedonanto syyskuussa 2019. Kehittämispäällikkö Vesa Syrjä, THL.

² Yliopistollisten sairaanhoitopiirien perusterveydenhuollon yksiköiden omilta alueiltaan syksyllä 2018 kokoama tieto.

³ Yliopistollisten sairaanhoitopiirien perusterveydenhuollon yksiköiden omilta alueiltaan syyskuussa 2019 kokoama tieto.

⁴ Arviot on saatu extrapoloimalla lokakuussa 2018 HUSin erityisvastuualueen terveyskeskuksissa työskentelevien erilaisten lääkärin määrät koko maata kattavaksi.

LÄÄKÄRILEHTI OSALLISTUU PERUSTERVEYDENHUOLLON KEHITTÄMISEEN.

Neljän tuhannen terveyskeskuslääkärin joukossa toimii vain 1 100 yleislääketieteen erikoislääkäriä. Heistä sadat ovat suorittaneet valmennuksen lähiohjaajan tai erikoislääkärikouluttajan tehtäviin. Teemoina ovat muun muassa aikuisen oppimisen perusteet, koulutus ja ohjaustilanteiden suunnittelu, osaamisen arviointi ja palautekeskustelu. Samoin ohjaussuhde, ryhmän ohjaaminen ja koulutuksellisten menetelmien käyttö. Harjoitukset ja välitehtävät on nivottu yleislääketieteen ohjauksen arjen käytänteisiin.

Yliopisto vahvistaa valmennuksen suorittaneiden erikoislääkärin koulutustajastatuksen hakemuksesta.

Riittämätön rahoitus

Perusopetuksen harjoittelujaksoista terveyskeskukset saavat yliopistolta korvausta 34 euroa päivässä opiskelijaa kohti.

Ammatillisia jatko-opintojaan suorittavat toimivat terveyskeskuslääkärin sijaisina. Näin siitä huolimatta, että taidot ja tehokkuus eivät yllä yleislääketieteen erikoislääkärin tasolle. Työssä oppiminen tarvitsee riittävän resurssoinnin, jossa on huomioitava yksilöllisen ohjauksen vaatima aika, ohjaajien ja kouluttajien valmennus sekä ohjaukseen kuluva työpanos.

Valtio ryhtyi maksamaan terveyskeskuksille korvausta jatkokoulutuksen kustannuksista 1990-luvun lopulla (4). Vuonna 2002 kuukausikorvaus opiskelijaa kohden oli 1 010 euroa (4). Korkeimmillaan korvaus oli 1 380 euroa vuonna 2011 (5). Vuonna 2019 korvaus on 850 euroa (6).

Tämän korvauksen kymmenyksillä rahoitetaan myös perusterveydenhuollon yksikköjen yleislääketieteen tehtävät kuten yllä mainittu valmennus sekä terveyskeskuskoulutuksen muu laadunvarmistus. Aluehallintoviranomaiset maksavat korvaukset terveyskeskuksille hakemuksesta. Hakemuksessa tulee eritellä jokaisen jatko-opiskelijan koulutuskuukaudet.

Korvaus kattaa vain osan kustannuksista. Lääkärin kouluttamisesta aiheutuvat ylimääräiset kustannukset terveyskeskukselle tulisi pikaisesti arvioida ja nostaa korvaukset vastaamaan todellisia kustannuksia. ●

ARJA HELIN-SALMIVAARA
koulutuslääkäri
yleislääketieteen erikoislääkäri, lääkärikouluttajan
erityispätevyys, dosentti
HUS Perusterveydenhuollon yksikkö

KIRJALLISUUTTA

- 1 Terveystieteiden tutkimuskeskus 1326/2010, 37 §, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L4P37>
- 2 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä, 559/1994 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
- 3 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150056>
- 4 Laatikainen L., Mattila K. Palomäki P. Koulutus-EVO:n käytön selvitys ja ehdotukset korvausjärjestelmän tarkistamiseksi. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:4.
- 5 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkäri ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksen perusteista 2011 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110067>
- 6 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkäri ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksen perusteista 2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190705>
- 7 Terveyskeskusten lääkäritilanne 2018. Suomen Lääkäriliitto. https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/5223/terveyskeskusten_laakaritilanne_2018_valmis_2.pdf